

ศาลปกครองสูงสุดพิพากษาเพิกถอนกฎกระทรวงฯ ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการ การไว้ทรงผมของนักเรียนที่ไม่เหมาะสมแก่สภาพของนักเรียน

ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ พร. ๒๔/๒๕๖๓ เพิกถอน กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๘) ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๓๒ ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการไว้ทรงผมของนักเรียนที่ไม่เหมาะสมแก่สภาพของนักเรียน

ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๘) ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๓๒ ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๑๕ ซึ่งกำหนดว่า การแต่งกาย และความประพฤติดังต่อไปนี้ ถือว่าไม่เหมาะสมแก่สภาพของนักเรียน นักเรียนชายตัดผมหรือไว้ผมยาวจนด้านข้างและด้านหลังยาวเลยตีนผมหรือไว้หนวดไว้เครา นักเรียนหญิงตัดผมหรือไว้ผมยาวเลยต้นคอ หากทางโรงเรียนหรือสถานศึกษาได้อนุญาตให้ไว้ผมยาวเกินกว่านั้น ก็ไม่รวบให้เรียบร้อย นักเรียนใช้เครื่องสำอางหรือสิ่งปลอมเพื่อการเสริมสวย นั้น มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดข้อห้ามเกี่ยวกับทรงผมและการใช้เครื่องสำอางของนักเรียน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา กรณีถือได้ว่าเป็นกฎที่มีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของบุคคลผู้มีสถานะเป็นนักเรียน โดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๓๒ ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๑๕ ซึ่งเป็นฐานอำนาจในการออกกฎกระทรวงดังกล่าว ระบุเหตุผลว่า เพื่อให้ให้นักเรียนและนักศึกษาเป็นเยาวชนที่กำลังสร้างสมคุณสมบัติทั้งในด้านความรู้ ความคิดและคุณธรรม พร้อมทั้งจะรับมรดกตกทอดจากผู้ใหญ่เป็นพลเมืองดีมีประโยชน์แก่ประเทศชาติในอนาคต นักเรียนและนักศึกษาควรจะได้รับ การอบรมดูแลใกล้ชิดจากบิดามารดา ผู้ปกครอง และครูอาจารย์ เพื่อเป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครู อยู่ในโอวาทคำสั่งสอน รวมทั้ง อยู่ในระเบียบประเพณีและกฎหมายของบ้านเมือง

เมื่อต่อมา ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ ปรากฏหลักการและเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ว่า ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๓๒ ลงวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๕ กำหนดสาระสำคัญและรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสระเกล้า คัดผม สดสีผม และส่งเสริมความประพฤติเด็ก ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน โดยมาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว บัญญัติว่า การปฏิบัติต่อดังกล่าวไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑) บัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมต่อร่างกายหรือจิตใจของเด็ก และกฎกระทรวงกำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อดังกล่าว พ.ศ. ๒๕๔๔ กำหนดว่า การกระทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กให้พิจารณาถึง (๑) ลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคน (๒) ความเหมาะสม ความต้องการ และความจำเป็นของเด็ก...ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า เจตนารมณ์ของประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๓๒ ลงวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๕ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๘) ลงวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๑๘ ที่กำหนดข้อห้ามสำหรับนักเรียนเกี่ยวกับการไว้ทรงผมและการใช้เครื่องสำอาง ระบุวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ การเป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา การเป็นศิษย์ที่ดีของครู

โดยกำหนด...

โดยกำหนดให้อยู่ในคำสั่งสอนและโอวาทของผู้ใหญ่และระเบียบประเพณี โดยมีได้คำนึงถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และพัฒนาการของอัตลักษณ์และบุคลิกภาพของเด็กในแต่ละช่วงวัยจากช่วงวัยเด็กเล็กอายุ ๖-๗ ปี จนถึงช่วงวัยรุ่นอายุ ๑๓-๑๖ ปี ซึ่งมีสถานะนักเรียนที่อยู่ในบังคับของกฎกระทรวงดังกล่าว กรณีจึงไม่อาจถือได้ว่าประกาศของคณะปฏิวัติ และกฎกระทรวงที่พิพาท เป็นกฎที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และยังอาจมีการบังคับใช้กฎที่พิพาทนั้นอย่างเคร่งครัดจนมีผลร้ายต่อจิตใจของเด็กที่มีความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางเพศ อันเป็นการขัดกับหลักการและบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ จึงต้องถือว่าเป็นกฎที่ถูกยกเลิกไปโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ เนื่องจากมีเจตนารมณ์ที่ขัดกับหลักการและบทบัญญัติมาตรา ๒๒ วรรคหนึ่งของพระราชบัญญัติดังกล่าว อีกทั้งตามมาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ได้กำหนดว่า นักเรียนและนักศึกษาต้องประพฤติตนตามระเบียบของโรงเรียนหรือสถานศึกษา และรัฐมนตรีกว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดความประพฤติของนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งแม้จะมีได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับทรงผมนักเรียนไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่โรงเรียนหรือสถานศึกษาอาจกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการไว้ทรงผมนักเรียนไว้เป็นองค์ประกอบย่อยของข้อกำหนดเกี่ยวกับการแต่งกาย โดยพิจารณาให้สอดคล้องตามหลักการเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและคำนึงถึงการพัฒนาอัตลักษณ์และบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามช่วงอายุของนักเรียนได้ ประกอบกับเมื่อพิจารณาเนื้อหาของกฎกระทรวงฉบับที่พิพาท ซึ่งกำหนดลักษณะทรงผมของนักเรียน โดยมีได้คำนึงถึงพัฒนาการของบุคลิกภาพของเด็กในแต่ละช่วงวัยและความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคล จึงมีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ซึ่งกระทำมิได้ตามมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่บัญญัติว่าการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ กฎกระทรวงดังกล่าวจึงเป็นกฎที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

พิพากษาให้เพิกถอนกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๘) ลงวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๑๘ ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๓๒ ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๑๕ นับแต่วันที่ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษา

สำนักงานศาลปกครอง ๕ มีนาคม ๒๕๖๘

